

Emnenr. 70

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr. 1

Herad: Beiarn

Emne: Fra robåt og seil til motor Bygdelag: Salten

Oppskr. av: Kristian Sandvik

Gard: Sandvik

(adresse): Ytre Beiarn

G.nr. 8 Br.nr. 1.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

I. Fra robåt til seil.

Den mest brukte fiskerbåt i Nordland i gamle tider var otringen som var en båt med fem par årer å fem hele rum. Besetningen var ialmindeliget 5 mann.

For å klare å navngi disse menn må man ta litt av otringens utseende. Det var en typisk nordlandsbåt med høie stevner å et slankt, vakkert utseende.

Båtens 5 hele rum foruten skottene var fra stavnen
 Skottrummet - mannen som var der kaltes skottkar
 Fremrummet - mannen der kaltes fremrumskar
 Hundrummet - mannen der helst skårungen
 Bakrummet - mannen der bakrumsmannen

Etterrummet - mannen der var høvedsmannen..

Under roing hver mann i sitt rum men høvedsmannen sat vanlig å hamlet med en åre å styrte med den annen.

Under seilads:

Høvedsmannen styrte båten å hadde skjõtene av seilet så han kunde ordne med disse å likeså fire i seilet hvis vinden blev så sterk at man måtte sette klør Disse klør for minking av seilet var ordnet slik På hver side av seilet hvor et taug var sydd fast var sat kauser -runde -med hull i almindelig 6 på ver side -man tøk skjøtet gjennom så mange ringer

som vindens styrke tilsa når det var 6 klør var det full storm .en mann som sat i båten kunde holde i seglraen.med hånden.I etterroms beten var små nabber for endene av skjøtene å rakkrossen å nedfirings tauget for seilet så høvedsmannen kunde på sett å vis dirigere det hele noe som var absolut nødvendig dig i disse tider da et feilgrep kunde koste livet. Bakrumsmannen var høvedsmannens hjelper når det knep.Måtte også ause hvis det blev formye sjø i båten.

Skottkaren var som en nestkommanderende ved bide vinds seiling hadde han et skjøt fremme som han måtte ordne med ,likeså sette klør om det behøvdes.Da han var fremst i båten kunde han se mer fremover å gi hold som man sa det er å varsku om alt som angik båten kurs å andet som kunde komme iveien av alle slags Så hvis det var kursending måtte selve høvedsmannen lystre.Det samme var tilfelle når man hadde medbør seilet unna vinden da kunde skottkaren se vindrossene bakenfor tildels bedre end høvedsmannen å varsko om dem.Til å hjelpe skottkaren var fremrumsmannen.Denne ordningen under seilads var så inngrodd at jeg har aldrig hørt at det blev noe kranjel på noe vis.

Ofte hadde man på en lofotbåt en gammel høveds man som hadde sluttet å ha båt var bare mandskap men desto mere var en kanskje ualmindelig flink sjø man så yngre høvedsmenn mer en gjerne fik den gamle til å styre i uvær å selv i slike tilfeller var for holdet det allerbedste.Dyktighet på sjøen var så almindelig annerkjendt at det vel nesten kan sies at det aldrig oppstod forviklinger.

Under seilass var det lite diskusjon om hvor ledes men var der en slik gamling kunde nok høvedsmannen spørre"ka du trur" å hva han trudde var av gjort .Kanskje høvedsmannen trengte 30 a 40 års

Tredje blad av emne nr.70.Fra robåt til motor.

erfaring for å komme dit den gamle allerede var..
Dette er sjølivet i et nøtteskall.

Linesetting.

Linene blev egnet med sild, lodde, skjell eller sputbenning eller gør. En linestamp var som regel 500 angler vel 500 favner snøre .I lofoten helst 9 kg.snøre for Værøy helst 8 kg.snøre.Hver mann egnet sin stamp.Foruten linene måtte man ha 2 iler minst 12 kg snøre.En øverile å en innerile.Ofte kunde man også ha en me ile på midten av setningen.Første gang var oftest ilerne nøstet.Så var det ilstein å kavelstaur en 1 a 2 meters staur med 4 sett a 4 kav1 ca 6 2oms innbundet i taug såkalt kavelhuv festet 4 å 4 å bundet til stangen på begge ender sålangt fra hverandre som 4 kavler rakk.I nederste enden stropp for å feste ilen i øverste ende et li te flag med linbåtens merkefarve.Ved nedfiringen av ilen måtte man me e d.v.s.merke seg hvor ilen var.Land me var helst 2 inder som stod rett mot hverandre eller andre lett synlige merker.Tver me på samme måte østenfor eller vestenfor to ~~tinder~~ tinder som skar hverandre å lett synlige.Man meet både for ø ver ilen å inner ilen. Man satte helst fra inner ilen mot land.Høveds mannen satte linene, bakroms mannen satte på stein å eller kav1,knytte sammen linene fra 2 stamper å skiftet disse.En linesetning blev således ca 3 km. Skottkaren å fremrumsmannen å ofte skårungen rodde ut linen.

Ved linedragning va det høvedsmannen å bakrums mannen som drog tak om tak.Til å drage linen inn i båten hadde man en linekort en rull med skåren renne rundt i midten hvor linenen gikk.Den var ved en rund jernås igjennem midten festet til et jern eller trestativ som stod fast til esingen gjennom et hul vatterbord å en løkke på innersiden av ripen Man dro først øerilen å så stamp for stamp til man

4

Fjerde blad av Emnr nr.70.Fra robåt til motor.
kom til inner ilen.Først på vinteren satte man da
med det samme men senere på våren kunde man ro sene
re ut å sette.senere på dagen Bakrumskaren hogg inn
fisken med et redskap man kalte hytt.

Kommen til lands blev fisken kastet opp på land
å sløiet Rogn å lever blev kastet i hver sin stamp
Fisket blev sperret -to å to fisk blev bundet sammen
ved halen - sporen å hengt på hjeller på stenger
for å tørke.Eller man kunde selge til kjøpere som
var i været.Torskehoderne blev tredd op på snøre
med 20 hoder på hvert å også disse blev båret på
hjell til tørking.

Linestampene tok man i bua å egnet hver sin
stamp.I et bulag var vanlig 2 båter - 10 mann å
det sier seg selv at etter egningen så det felt ut
som rimelig kunde være .Etter tur blev så buen kos
tet, agnskallene i stamp å på sjøen .Så blev det
slått sjø på gulvet som blev vasket å kostet så
når ferskfisken kom på bordet var det fuldstendig
søndagspuss i bua. Etter ferskfisken å leveren en
flatbrø bote med gammelost for å ta noe av lever
smaken bort.Etter dette en røik å prat om fisker
livet i gamle dager om foregn å varsler. Får ta noe
med tilslutt .

Med garn var ordningen stort sett den samme ba
re garnlivet var noe mer renferdig så det forekom
omtrent aldrig at linefolk å garnfolk var i samme
bu.Garnbåtene var vanlig større å vi kommer da bort
i seksringer såkalte småfembøringer å fembøringer.
I de siste år før mororen holdt sin inntog var man
begyndt med små dekkede skjøiter møringer som de
vanlig kaltes Disse hadde sneseil til forskjell på
nordlandsbåtene som i førstningen udelukkende hadde
råseil som var vanskeligere å vende med å helst
drev av under vendingen..Men folk var så vant med
råseil at det var få som rigget om til sneseil.

5

Femte blad av Emne nr.70.Fra robåt til motor.

Med garn som man også dro over en noe lengre kort plukket fisken av å greide garnene i etterskotten med kavlen ved skotten å steinen ved etterrummet så man satte garnene med det samme man var ferdig med dragingen.Når samme garnlenke hadde vært i bruk en uke eller så blev der skiftett å nye garn sat ut.De gamle eller brukte blev hengt opp på tørkehjeller i været å tatt inn når de var tørre oversett å bøt eller reparert i bua så garnfolkene kunde alltid ha det tørt å fint i bua men hvis garnene blev slitt kunde disse folk ha et stadig arbeide med garnbøting å kunde også binde nye garn. I eldste tider var tråden hjemmespundet hampetråd å den kunde være nokså bustet men selvfølgelig sterk allikevel å de eldre garn hadde mindre masker å det saes at hvis garnet var hengt opp på taket til bua kunde man spasere opp som i en stige Senere for ca 70 a 80 år tilbake begyndte man å kjøpe tråden også nu hampetråd som var spundet på fabrikkene å var glattere å finere.denne tråd blev så brukt til nu nylontråden har holdt sitt inntog. Men det rare var dog at alle var fornøiet med tingene som de brukte så klager som nu fantes lite eller ikke.

Etter liner å garn har vi juksen .Den eldste brukte fangstredskap.Jukse båtene var vanlig tre eller 1/2 tre roringer å spissbåter med mindre staver å likesom forholdsvis tyngre fasong.etter lengden betydelig bredere end nordlandsbåten. Gjerne to mann på hver båt.Juksen var et svert enkelt fangstredskap .Et par bolker 2 1/2 eller 3 kg snøre ,en jernsten ,et greie å en a 2 angler med fortøm av 1/2 kg snøre.Jukseanglerne var større å mer for sig gjorde end andre angler å i mange variasjoner å farver.Til agn bruktes alt som på liner foruten at nesten hver mann hadde sin spesialitet.Der var

14360

Sjette blad av Emne nr.70 .Fra robåt til motot.

liketil brukt farvet ullgarn for å lokke fisken til juksen. Juksen blev dratt inn i båen på en liten kort som man kalte valbein. Det er ikke til å komme forbi at jukserne hadde det værste strabas ser på sjøen, små båter å sitte der i timevis å selvsagt fryse mye mer end de hadde godt av å måtte selvsakt ro iland straks det så ut for uvær. Men de hadde absolutt billigste utstyr kanskje juksen med tilbehør kom under 10 kroner så fik de noe var det jo netto fortjeneste. I østlofoten var som regel mest av jukserne.

Foruten jukse kunde også disse fiskere bruke snik når det led på vinteren. En snik er en jukse med angler opp til nersakt overflaten. Den blev sat ned med jernsten elle søkkesten å øverst en liten kavelstang. gjerne et par kavler eller et dubbel. Det var en flat noe tykk bordende ,tver i en ende og avrundet foran med en loddretstående viser oppå. Hver båt kunde ha flere sniker å var der plas kunde de sette flere. Om våren i gode fiskeår å med godt vær kunde de få mye fisk Det har hendt at de måtte kappe hoderne av fisken å hive på sjøen for å ta fangsten med på land. Sniken var også billig men agnet kunde koste nokså mye. Samme agn som på liner.

Foruten nevnte fiske hadde man også dagliner Om våren når det var mye fisk å godt vær kunde linebåter ja også garnbåter bruke dagliner. Man satte en stamp liner ventet et par timer å så dro den Det som øket spendingen var at fik man greie på daglinefangster dro der båter fra flere vær dit så det blev så fullt av båter at man kanskje ikke fik mer end et a to hundrede liner ut hver gang så fisket var mye ujevnt å ga anledning til kran gel å spetakkel. Båt i båt hele havstrekingen hvor der var fisk så dette reduserte både fangst å annø

Syvende blad av Emnr nr.70.Fra robåt til motor.

Felles for alle disse fiskere var at de måtte ha eller leie hus i Lofoten:Landvertene hadde sinebuer såkalte rorbuer som de leiet ut for fra 80 til 150 kroner for vinteren.Forutn buen fik man som regel også gjellplass for et vist kvantum fisk.Bruke ste dets kaier å andre spesielle rettigheter bl.a. vand fra kilder å oppsetning av v.c..Buene var malt utvendig men sjelden indvendig.Hadde en stor buovn å oppsatte beller under loftet hvor man sov .De gamle rorbuer var små muligens 7 x 8 alen med et vindu på hver side.De var av tømmer med torvtak som regel Midtveggen var vanlig en tømret bu på hver side. Til hver bu hørte budøxen noe større end buen for op bevaring av alt lofotstellet også maten.

I Fiskerbuene var skap m.v.for oppbevaring av kjøk kentøiet å litt mat men oftest hadde hver man en liten kiste såkalt bomme hvor tømrematen m.v.oppbevartes. Alt fra gamle dager er forandret men fiskerlivet for 50 år siden var igrunden strengere å kanskje tyngre men et friskt å herlig liv for folk som var vant med det Alt det evige mas som nu er å alle de rare tiltak må jo bringe folk utav balanse så det er ikke annet å høre end jammer til alle tider å på alle måter.

Da var det mye interessantere å få en kveldsprat med gamle fiskere som hadde opplevet noe å husket det å kunne fortelle dette også.Det var mange ting man måtte gi akt på.Traf man en svart katt på sjøveien spådde det dårlig,likeså et kvindfolk.De måtte ikke gå over noe slags sjøbruk Å det var heller ikke bra å treffe dem før man for på sjøen.Kråka var regnet for en dårlig fugl ja endog skarven var mindre likt især mot uvær. Så minnes de gamle om gjengangere i de allerfleste fiskevær å skrømt av alle slags i mange av eldre hovedbygninger å rorboder.Mest av skrømt finnes antagelig i Værøy å på Kalle i Lofoten Et lite glimt av disse historier: På Nørland i Værøy bodde for ca 50 år siden et par:mann å hustru,mens mannen levde var det mindre skrømt men etter at han døde begyndte det å banke å styre i det huset så det var en gru.Tegnet på at noe særs var i anmars var at enken hivet ut katta å alt hvad hun greide med å kom så selv ut å ble liggende utenfor huset. En kjempesterk mann blev lei av å se på dette å vilde bære hende ind men måtte endevende hende slik at noe var i berøring med marken.En svært rar historie. På Kalle var et rum i hovedbygningen slik at når mannen som lå der gikk ned for å få mat gikk noen over gulvet Det hørtes tydelig i kjøkkenet likeunder. På bryggen var også et rum som slett ikke var trykt om natten. Foruten en masse av slike historier var da også lappernes kunster ofte så iøinefallende at det ikke gikk å an å tro det som om det ikke var skjet. F.eks.da fiskeren som stjal al fisk av lappens line å fik pulsåren overskåret av bakrumsmannen.Da skrevet lappen inn i båten å spurte om han kom tidnok.Ja sa hovedsmannen.Du får nu stoppe blodet å der kom ikke blod av så ret.Eller to jenter som begge hadde svuller i hånden å mye verk ,hadde vært hos lappen å stelte til dans i kjøkkenet da de kom igjen uten å kjenne ondt i hånden.

Ottende blad av Emnr nr.70.Fra robåt til motor.

Om de forskjellige seiladser til å fra Lofoten kunde vel skrives bøker men skal innskrenke meg til å for telle at når slike historier blev fortalt av utøve ren var det alltid to motsetninger.Enkelte var ute i bare uvær å andre i bare godvær.Førstnevnte var reg net for å være redd på havet å den andre sorten var ekte sjøfolk som nok hadde sett storm å vært ute i den også men aldrig tat skade av den men stolte på Gud å fandt seg i forholdene som de var å blev.

Mot storstorm i Lofoten med bare høie fjell kan kun en hjelpe. Hvad kan man si om vindstyrken når f. eks.en ekspedisjonsbåt med trosse i land å ligger ba re 30 -40 meter fra bryggen ligger så sterkt i vin den at om en mann står på tauget er det like stramt som en fiolinstreng.Det har jeg sett. I slikt vær kan jo ingen hverken krysse eller ro til lands hvis vinda den står fra land.De må vente å se tiden an til det blir et gløtt som man sier. Eller i pålandsvind når båten seiler like snart bare med mast å rigg som for full seilføring.Da er det om å treffe innløpet til h havnen:sjømannen kjenner på seg selv å hører hvilken grunn eller bae som bryter bare på lyden som er skjer pet gjennom mange års sjøliv i samme strøk.Men enkel te steder er så ureint mot land at man sa at fra går den Mostad var ingen mann begravet på kirkegården så sent som i 1910.Alle hadde sjøen som grav.Slik var og så sjølivet å er det vel ennu på sine steder.

Før i tiden var det en haug i været hvor høveds mennene grytidlig samlet sig å så på været hvad den eldste eller med mest erfaring sa var da avgjørende for alle.Hadde han satt stopp for utroren regnet man de som allikevel prøvde for mindre vel bevart å fik selv ta ansvaret for sin fremhug.Det kunde ikke alltid gjelde livet men oftest bomtur å mye slit.Hvorledes disse gamle kunde vite dette er ofte en gåte å for alle unge fullkommen uforståelig.Jeg vet bare et mer ke når det var en skylapp over Mosta tiderne i Værøy blev det nordenvinds storm å ingen rodde ut.Kom skyen mens de var ute skar de av å rodde straks på land.

Husker engang vi et otringslag skulde seile fra Nesland i Lofoten å hjem via Bodø.Høvedsmannen gik no en dager å så på været så en kveld sa han åt i l tidn om natta skulde vi fare for nu var det nordenvindstrø trek .Å vi la i vei med seilet oppe over hele Vestfjød fjorden men rodde under seiket hele turenMan sa at fik man en toskillingskake mellom masten å seilet så rak båten med vinden å slik var det hele turen. Van lig om våren er ikke østenvinden langt unna men denne gangen var det nordlig hele turen.

Om lottene i gamle dager.En vinter fik jeg 15 kro ner i lott for hele vinteren.Lotten var igrunnen 30 kroner men jeg hadde leiet garn å skulde betale 1/2 lott for garnene.Jeg hadde ikke handlet for mer en et par kroner på butikken så jeg kjøpte meg sko,lue å strikkstrøye allikevel .prisene var lave kr.5.- 2 å 3 kroner.Senere hadde jeg hatt opp til 800.-kroner.

Niende båd av Emne nr.70.Fra robåt til motor.

Om utbyttedelingen var det vanlig lottdeling.1/1 lott for fullbefaren fisker å 1/2 lott for skårunger å mindre bevante fiskere.Dette gjalt selvfiskerne og vil for en otring bli slik.: Mannskap 5 mann hvorav en 1/2 kar. Når laget var fratrukket blen resten delt på 4 1/1+ 1/2 + båtslotten 1/2 - 5 dele Til laget regnes alt som angår agn,kokmaten å andre utgifter som buleie,ekstra utgifter som angik alle sammen f.eks.bøtingsforsyn å anglersom var brukt under fisket.Med kokkglunten var der forskjellig ordning helst drog man et a 2 hundrede liner som han fik fikken av .På to båtlag blir det jo 2 a 4 hundrede liner å det kunde bli bra hyre eller var bestemt et vist pengebeløp som kunde dreie seg om ca 100.- kroner for vinteren.

Et oppgjør for en vinter med otring å et brutto beløp på ca 2300.-kroner ÷ laget ialt 500.-kroner Til deling 1800.-kroner utgjør helllotten 360.- kroner å halv lotten 180.-kroner .

Opstillingen blir således:

Skottkaren 1/1 lott	kr.360.-
Fremrumskaren "	" 360.-
Skårungen 1/2 "	" 180.-
Bakrumsmannen "	" 360.-
Høvedsmannen "	" 360.-
Båtslott 1/2 "	2 180.- Vanlig til høvedsmannen
Sum	kr 1800.-

I de eldste tider blev det fortalt at enkelte høvedsmenn som ikke var så trenet i regning kunde først betale alle lagsutgifter å så legge pengene utover bordet i såmange bunter som det var lottsdeler i ovenstående tilfelle i seks stabler,begyndte med de største sedler å endte med de minste Så kunde hver mann telle alle stabler å ved selvsyn sikre seg at oppgjøret var rett.

Eksemplet er det allerenkleste.Hvis vi tar inn en leikar som skal ha 150.-kroner for vinteren blir det jo igrunnen blir det jo bare å trekke fra ytterligere 150.-kroner å dele lotten på bare 3 1/1+ 2 1/2 lotter ialt 4 lotter hvis leikaren er 1/1 lotts kar i ovenstående oppstilling.La os si at leikaren er fremrumsmannen.Til deling er nu. 1650.-kroner å 1/1 lotten blir kr.412.50.

Skottkaren får da 1/1 lott	kr.412.50
Skårungen 1/2 "	" 206.25
Bakrumsmannen 1/1 "	" 412.50
Høvedsmannen 1/1 "	" 412.50
Båtslotten 1/2 "	" 206.25
	<u>kr.1650.00</u>

Begge eksempler viser måten som delingen foregik på.I siste tilfelle forutsettes at leikaren er på hele laget :Er leikaren høvedsmannens eller en annen på båten .Da blir delingen som første eksempel å høvedsmannen betaler leikaren av lotten til fremrumskaren å beholder overskudet selv for sin resiko,må holde liner å vanlig også oljehyre.

Der kunde være mange variasjoner men lottdelingen var som regel oppretholdt i alle tilfeller.Det er igrunnen bare båtslotten som kan forandres helst om det blev satt et bestemt pengebeløp istedet for lott.

Tiende blad av emne nr.70.Fra robåt til motor.
 Å si at det var en fast plan i opplæringen til fis
 Keryrket er vel noe sterkt men det vanlige var at
 sønnen var med faren til Lofoten når han var kon
 firmert gjerne også et år i forveien hvis han fikk
 lov av skoletilsynet.Det første året var de gjerne
 kokk eller egnere .Da blev de vant med forskjelli
 ge gjøremål,måtte koke tidlig opp for å koke morgen
 kaffen å holde morgenpussen i bua.siden hente agn
 fra agndampen .Det var jo et nesten farlig verv
 fordi det var såmange som skulde ha agn å agnbåte
 ne var oftest hastige .De skulde anløpe alle Lofot
 vær så dagen vilde ikke strekke til:Vanlig hadde hver
 høvedsmann en jolle som de førte folk å stamper om
 bord i båten om morgen å kveld. Så bar det til å eg
 ne linerne Så det var som et hundliv skårungen hadde
 selv om faren kunde passe på når han var tilstede.

Han måtte lystre alle å fik derfor mange ekstra
 jobber,etter post,på krambua,hente melk m.v.Være med
 når noen skulde sende fisk hjem i tønner eller kas
 ser.Han kunde også få til arbeide å sette opp liner
 sette angler på forsyn .Det var ikke mange uker før
 han kjendte alle i været å viste hvor alt skulde hen
 tes eller kjøpes Fik penger med så han gjennemgikk
 alt småarbeide .Det var så ikke længe ,ut på våren
 måtte han være med på sjøen å prøve livet der.Hvis
 noen blev syk var han selvskreven til å være med på
 sjøen eller passe mannen om han lå syk i bua.

På denne måte kan man si at etter en vinter var det
 nesten alt han hadde vært med på eller å prøvd.Det
 var nu igrunnen bare krefterne som avgjorde om han
 ennu et år skulde være halvkar.Han hadde jo som regel
 sin egen far å eller andre eldre erfarne fiskere som
 hjalp ham å retledet ham på alle vis.De gamle fiske
 re var som regel rolige sindige karer som hadde prøvd
 mangt i livet å som regel selv hadde sønner som også
 trengte veiledning å fik det når tiden kom.Man kan væ
 vel trygt si at de gik livets skole med sin egen far
 eller andre eldre som lærer.Det gik lett å lære for
 som regel var de svært lærnemme å husket alt.

De fik formaninger om alt som var bra å det som
 gjorde skade så den fullbefarne fisker var en staut
 å tro gjenganger av de eldre Det var bare erfaringen
 som skulde til for å fullføre verket.

Skårungens plikter var at han måtte gjøre alt så
 godt som mulig men ingen måtte plage ham over evne en
 uskrevet lov i fiskeryrket.

Hansing var helst med litt brendevin å den 25 mas
 mars var regnet for den store brendevinsdag .Da hadde
 man som regel også fått matkasser hjemmefra med alt
 godt som kunde komme derfra så enten det var skårunger
 i bua elle ikke blev det kalas over hele været å man
 passet da på i høieste grad å skylde på skårungen for
 at alt gik så bra. Det er vel ikke bra å slutte uten å
 berøre den første lofotreis mange rare skikker.I Beiar
 fjorden er det en stupbratt fjell som kalles Galthamm
 meren .Når båten for forbi spurte man skårungen hvorfor
 han hadde noe på lua eller hatten.Rørte han da hovedplag
 get hørtes alltid"Nu helsa du på Galten" Så fortalte man
 ham å viste galten i berget med en torv på nesen-trynet.
 Å på Lofotreisen var flere slike fallgruber.

II.Motoren kommer.

De første i Beiarn som hadde motorfiskebåter var:

Øthelius Strand Tvervik

Wilhelm Andersen Tvervik

William Evjen Kjelling

Disse tre var sjøldragere, hadde ikke doryer og mannskap som på en otring.

Årstallet når motorene blev innsatt husker jeg ikke men det var omkring 1910 eller litt før. Båtenes eller skjøitenes størrelse var omkring 36 -38 fot. William Tverviks skjøite "Gudrun" 43 fot med 16 hk. Grei motor og hadde 3 doryer Mannskap 8 mann å en egnert med fast betaling .Resten var lottskarer. Tror det var i 1912 at denne siste motor blev innsatt å samme år deltok ifiske for Sørpågen og om våren i Røst.

De nevnte båteiere var beiarværingar og fiskere av yrke å desuten på set å vis gårdbrukere. Den siste hadde skjøiten som seilskjøite på fiske å desuten om sommerem på vedføring. Hans far Peder Rasch hadde en annen skjøite som de kalte møringen å denne blev benyttet som lossement under fisket. De tre førstnevnte var også otringsfiskere som foreldrene å alle tre høvedsmenn. Så det var på alle måter fullt habile folk med forholdsvis bra økonomi skjønt alle måtte låne noe for å få skjøitene men alle greide sine saker økonomisk. I Lofoten å i de store fiskekomunene hadde andre fått seg motorer så det var der de hadde fått greie på at det gik an å fiske på motorbåter å skjøiter.

Om her kom motoragenter til Beiarn skal jeg ikke kunne si men tror det neppe for høvedsmenne fra vort herred var vanlig meget gode seilere å fiskere. Til å lære å passe motoren var det vanlig at den mann som var utset til det var med hele tiden under monteringen så han lærte hele motoren å kjene i den minste detalj. Når motorinstallatøren hadde fått motoren i skjøiten måtte den prøvekjøres både for motorens skjyld å for korigering av kompasset Gjerne blev der kjørt noen mil ekstra under prøven så når det var gjort kunde man ta på seg første virkelige prøve lofotreisen fra 13 = 16 mil. Men det var i grunnen ikke bare motormannen som trengte øvelse også skipperen for der var reviseringer som kunde virke slik åt maskinen blev så altfor hurtig oppvermet at den stoppet. Det samme kunde også skje ved for hastig overføring fra fremover til fart bakover å især ved toppfart. Det var så overmåte stor forskjell på seil å motor at de fleste måtte tenke seg godt om ellers blev det bare galskap. Motorene var jo i begynnelsen belamret med mange småfeil som også kunde forsterkes ved feil under inmonteringen .Husker således at Greien var montert litt skjeiv å dette førte til at stempelringene omtrent hver sjøværs dag beket så det var mye slitt med å pusse disse opp for hver gang. Stemplet var så tungt at man måtte bruke talje å et motor rum på en liten skjøite er ikke noe stort arbeidsrum. Så en lur fisker sa når de kom i bua at hån Ulefoss er nok sikrere. Ulefoss var buvnen.

Motorpasserne var jo meget interessert i å holde motoren i orden & især skjøiteeierne så de blev ialmin delighet stelt bra med å reparasjonsverksteder var det jo som regel i byene & omtrent i alle fiskevær hvor der var motoragenter som hjalp til å få disse reparert & ettersett. Å etterhvert som det blev almindelig med motorer fik kjøperne greie på hvilken type var best & mest driftsikker. Det var jo omkring 1910 allerede mange motortfabrikker med sine gode & dårlige egenskaper som med alleslags maskiner så de første hadde mye studium for å bestemme seg. Hørte jo fra kjenninger i Lofoten & andre steder om hvad de likte best. Der var Grei, Gideon? Alfa? Avance,

Priserne på motorene kan jeg ikke huske men de var ikke billige som alt nytt. Antar det kunde dreie seg om ca. 500-1000 kroner pr. hestekraft.

Pengene var for det meste oppsparte egne men og så lån i bankene. I Beiarn var det vanlig at høvedsmannen eller eieren var ansvarlig alene med sin formue. Noen aktieselskaper i motor eller fiskerbedriften var det ikke, undtatt mellom brødre eller slektninger. Fiskeridriften herfra var vanlig en mans risiko å prøvet man å slå seg sammen flere gikk det som regel galt mest på grunn av at alt fiske herfra var sesong betont så å passe båten i mellemtiden eller ved ved eller sandføring måtte jo flere være med å det var svært vanskelig å få det til å passe for flere fra samme sted for jord & skogbruk kom iveien..

Tror ikke man kan si at det var de gode tider i herredet som gav støtet til å gå over fra seil til motor heller at det syntes å være letvintere å fiske med motorbåt & nærsakt moten. Men den som har prøvd begge metoder vil vist innrømme at det blev så mye mer rot & mas at vinningen gikk helt opp i det. For ikke å snakke om lotten som svandt inn til nesten ingenting.

På Gudrun første vånteren fisket de over 11000 fisk på 1 1/2 måned mistet 2 & 3 stamper liner hver & fik litt over 100 kroner i lott. Men fiskepriserne var lave. Solgte engang vel 2000 fisk for 1 krone stykket rund. Kastet ut 13 storfisker & fikk 1 tønne saltet torsk for 1.30 & desuten leveren & rognen. tilfellet er så slående rart at ingen gider å tro det men allikevel helt sant.

Motoren blev brukt som fremdriftsmiddel i alle tilfeller hørte ikke om noen som brukte den som hjelpe motor. Men alle hadde seil alle & kunde bruke disse når motoren slo seg vrang. Her kommer man vel inn på det forhold at en første klasses seilskjøite etter inredningen & forandringen for innsettelse av motor syntes å miste eller å ha minsket seilerdyktigheten i en merkelig grad.

Tror man kan si at motoren som regel blev satt inn i deksskjøiter & disse måtte da forandres noe i bakstevnen for propellen & akslen. Der måtte tas noe av kjølen også derfor vanskelighetene med seilingen. Skroget måtte forsterkes forhues som man sa legges et nytt lag av planker utenpå det gamle & forsterke innveden for befestigelsen av de nye bord. Det saes at de gamle klinkbygde små skjøiter ikke tålte trykket av sjøen især hvis det var sterke motorer så farten blev stor. Med seikene var det bedre & smidigere.

Trettende blad av Emne nr.70.Fra robåt til motor.

De båter som oprindelig var bygd for motor var mere so lidere på alle måter å hadde mindre rigg.De eldre som først blev satt motor i brukte samme rigg å seil men ettersom motorene blev mer driftssikre var jo seilene bare som en sikring om det allikevel skulde gå galt.

Om hvordan motoren blev mottatt går det vel an å si at de fleste likte den mens andre så med gru på det hele kanskje mest fordi de var misundelige på dem der hadde fått seg motor å endelig for nettoen av fisket blev så magert at fler å fler gikk over til jukse fiske med småbåt i lofoten om våren å kunde tjene mer på en måned end fiskere på motorskjøite tjente hele vinteren.Vet ikke om noen som rev ut motoren i sin iver for å bli kvitt elendigheten.Her var de ikke så sikre på at motoren skremte fisken som stod på forholdsvis dypt vann,verre var det med sikden som stod i sjøskorpen, Her var disse resonementer mindre i vinden fordi her jo nesten er en indlandskommune.

Ser man tilbake litt i tiden før århundredeskiftet var her ca 50 høvedsmenn på likemange otringer å kanskje 5 mann på hver blir det jo 250 fiskere foruten alle som arbeidet på land i Lofoten om venteren å til den tid motoren holdt sit inntok har en 4-6 motorskjøiter liten eller ingen betydning så fordelene igrunnen blev at man om sommeren kunde føre ut ved og senere sand som økonomisk ga litt tilskud til fortjeneste for de få som deltok i dette strev. At motoren var dyr både i innkjøp å drift var alle enige om.Har ikke hørt om at man var redd motoren i stggevar.Man var ikke arg på de som skaffet seg motor så heller medlidende på dem idet den gjengse oppfatning var at de var for ~~xxx~~ til å resikere å ro eller seile men måtte i høieste grad betale for dette. Så igrunnen var det få som vilde være mannskap hos dem kun slekts forhold gjorde det nersakt mulig at de kunde få drive sin virksomhet.Men der var aldrig tale om volds handlinger eller henvendelser til myndighetene for å få dem fjernet. Såvidt jeg vet var det heller ikke noe protestskriv til myndighetene om disse saker,heller ikke har jeg hørt noe økenavn på motorene men mann å mann i mellom er det ikke utenkelig at slike kunne finnes.

III.Etter at motoren kom. Virkninger.

For dette herreds vedkommende var igrunnen virkningene uhyggelige.Enkelte prøvet å få seg motor i en vanlig otring eller småbåt for som motoreierne å ha likeså bra fremkomstmiddel men forsøkene falt i fisk som man si er det vil si Det gikk ikke .Driften blev så dyr at det faktisk ikke var mulig å få mannskap.For lotter blev det ikke på noen måte å her var jo ikke som i de vanlige sjøkomuner årvisse hjemmefiske etter sei å uer å annen små fisk.I den siste tid er jo kommen til reketrålere som skraper bunnen for alt så det går vel ikke lang tid for hver eneste fjord er helt remsat for fisk så utviklingen synes å gå mot forbud å fiskegrenser til alle sider.

De gamle båtlag blev forandret således at det til nød kunde være ferre menn på båten.Men skulde det bli noe for hold måtte de gjenværende egne mere liner få mere arbeide en før å der måtte leies egner selv på sjødragere de mædbare en linesetning.Dette kostet å mannskapet blev som før Tror dog alltid lottsdelingen blev fastholdt som før men båtslotten blev større selv om oljen vanlig var på laget. 14360

Det var almindelig to noe motorkyndige ombord i båten. Høvedsmannen å en annen motormann slik at man kunde være i drift om noen av disse blev syk eller skad å det var ofte at en mann kom stygt tilskade av motor eller spill. Alle slags maskiner har jo det tilfelles at man må være vant med dem å iaktta alle forsiktig hetsregler ellers kan ulykken være ute å man blir skadd. Desuten var det jo som regel angler å liner å det er snart å få rift på hånden å omvåren når det blev "gått" i sjøen var det ualmindelig snart å få blodforgiftning eller svuller så i fiskerlivet var alltid behov for reservemenn ellers blev mann liggende på land å fik ikke drifte.

Kommandoforholdene i de nye motorfiskeskjøiter var det samme som på otringen. Sålänge det var høvedsmenn fra seillingstiden var jo alt vel å bra men når de skulde overta som bare hadde vært på motorskjøite blev det som regel huskestue ombord man måtte holde seg fast i riggen ellers gikk man overbord for den som styrte hadde ingen anelse om hvorledes en båt skulde styres i sjøgang så det var nok mangan vits ombord om dette forhold. Rart er det, men selv eldre erfarne sjøfolk som så dette hver dag sa minst fordi de viste at intet menneske kan gjøre enting som man ikke har prøvet å set virkningen av selv så det fantes ingen mulighet før den nye høvedsmann ba om råd men da var alt gjort Han vilde lære å fik det om han lot den gamle hjelpe sig en tid. Det er jo samme forhold om en uvant får seg motorbåt. Å være i en sån båt når det er kuling er vel noe av en prøvelse å mest likt å sitte i en karusell bare det at man også blir ovrspøit av vann til stadighet.

Kjenner ingen eksempler på at folk som til almindelighet var for svake til å ro fiske nu kunde være med.

Folk er nu helt fortrolig med motorbåten som fremkomstmiddel til skyss og slike ting å som føringsbåt for ved å sand å andre tunge gjenstande med de lasting midler spill og for sand krabber går jo alt maskinnes sig ombord. Fiskerdriften har det faktisk gått den andre velen ferre å ferre båter og skjøiter. Ingen otringer med seil er nu i Lofoten fra Beiarn muligens noen få småbåter på juksing. Tror det nu er bare 2 småskjøiter sjøldragere å kanskje 4 a 5 små motorbåter som er på Lofoten så det er nu nesten umulig å få "buktnafisk" lite tørket ferskfisk. En ualmindelig god fisk nesten min livrett. På arbeidslivet har den virket som mer arbeidsledighet.

IV. Andre tekniske nyheter i kystbyene.

Tekniske nyheter i kystbyene blir vel klippfisktørkeriet på Langstrand. Det er foresten længe siden det var oppført men er nu også fryseri m.v. Kjølélageret på Valen i Bodø. Skibsverft i Bodø. Ophalings slip på Indyr og Sandnes i Gildeskål så her ganske godt utbygd med reparasjoner på motøter m.v. I Bodø: Asbjørn Nilsens verksted og flere. På Flyplassen i Bodø er vel flere verksted. Vet ikke om saker som har vært prøvd å kassert i sjøbruket eller fiskeryrket. Det er bare kommet til bedre å derfor skiftet ut så alt er i orden nu.

Endel supplerende bemerkninger. Befolkningen i Beiarn er ca 4/5 boende i en 6 mils dal å bare 1/5 del bor ved eler i nærheten av fjorden. En naturlig følge av dette var at det var ikke så greit å passe på en motorbåt som helst måtte være på sjøen å ikke så lett kunde settes i hus som de gamle otringer. Resikoen var således større for folk op i bygda en ute i fjorden. En båt for motor blev altid dyre re end en seilbåt. De måtte være solidere bygd å selv med otrings størrelse måtte være både dypere å bredere å kos det som regel det dobbelte. Når så motoren kom blev det at ter værre så utgiftene var om lag 5 gange så stort som ved seil. Den fattige befolkning greide ikke denne start å måtte se seg om på andre områder for å tjene litt penger som tilskud til det som gården gav. Ungdommen reiste til Sulitjelma å andre verk å mange blev det til de var utlevde som man sa. Selv om befolkningen så noenlunde var konstant blev jo marginen tatt bort ved utflytningen. Der fantes ingen ordentlig hjemmeindustri bare noen snekkere å smeder m.v.

De rike fiskeår før århundrede skiftet var forbi å folk så ikke lyst på fremtiden. Også landbruket kom så smått inn i maskinalderen med nye redskap, separatorer, kjerner m.v. å ått hjalp til å ikke bare fremme men også virket andre vei en. Å gå blev for gammeldags alle måtte ha sykkel den kostet også penger så kom bilene å bussene. Hvor skulde pengene komme fra. Vedhugst skaffet syklene men til det øvrige var det skralt med mulighetene for å skaffe seg. Ytterst sparsomhet å nøisomhet måtte til om man ikke skulde bli begravet i gjeld på alle hold. Fiskerutstyret blev forsømt selv naustene for falt å er nu praktisk talt borte. Kjøtt, ost og smør måtte selges for å prøve å få enderne til å møtes. Om man fik noen dags arbeide var timelønnen liten så det monet ikke hvad man fant på. Det var kun verkerne som kunde skaffe litt penger. Selv der var det ikke noen gullgrube man sa at den som fikk 50 kroner igjen for måneden var heldig.

Alt dette sammenlakt må ta skylden for herredets dårlige stilling i fiskeryrket. Så det er ikke bare overgangen til motor som har all skylden men den hjalp til i en vesentlig grad det er mitt inntrykk. Man er nu gått fra naturalholdningen å til pengehusholdningen å dette bare forverrer situasjonen. For vel 50 år tilbake var ikke ordet arbeidsledig nesten oppfunnet nu er det jo den bærende ide i alt så må staten tre til å finne opp noe ekstra å bevilge noe til. I begyndelsen var det kalt nødsarbeide til toppen 2 å 3 kroner dagen men er nu oppe i 50 kroner for dagen å li ten arbeidstid. Alle yrker skal ha bidrag å beregnes mulig heterne for å leve. Det er nesten som støren som var fast i garnet å så at kammeraterne blev drept etter tur. Støren sa "Hvor skal dette ende" Fiskeren som hørte dette slapp støren løs som rimelig kunde være. Så enkelt blir det nok ikke med disse saker men at de må komme er vel overveiende sansynlig men da blir det ikke greit for dem som har funnet opp dette. Her må nok en svær rystelse til for å få balanse i tilværelsen. Detteer helt private refleksjoner som kanskje synes rare men antagelig berører selv grunnproblemerne i vor tids stadige rivninger å denslags. Måtte dette kunde ordnes uten altfor store omveltninger.